

Aristoteliaanse Ethiek (AE) - samenvatting voor dispuut 21.2.2011

De Aristoteliaanse wetenschappen zijn verdeeld in drie groepen:

- theoretische (wiskunde, fysica, biologie, metafysica)
- praktische (ethiek, politiek)
- productieve (landbouw, architectuur, medicijnen, retorica, kunst)

De praktische wetenschappen ethiek en politiek hangen nauw met elkaar samen. Enerzijds wordt het gedrag van het individu beïnvloed door politieke instituties en anderzijds wordt het karakter van politieke instituties bepaald door kenmerken van de mensen die deze instituties tot stand brengen.

De morele mens is volgens AE gericht op een goed doel: geluk in het handelen, actief welzijn. AE onderzoekt de dynamiek van het 'gelukkig handelen' om begrijpelijk te maken hoe dat tot stand komt en wat het betekent.

AE staat bekend als deugdethiek. Het concept 'deugd' is echter niet een exclusief ethisch begrip, AE onderscheidt redelijkheidsdeugden (filosofische wijsheid, oordeelsvermogen, praktische wijsheid) en zedelijkheidsdeugden (zoals bv vrijgevigheid en matigheid). Hieronder blijkt dat deze verschillende typen deugden meestal zijn verweven, maar niet altijd.

Gunstige condities vergroten de kans dat iemand door disciplineren een deugdzaam en uitmuntend karakter ontwikkelt en zo een goed leven kan leiden. Bij gunstige condities kun je denken aan materiële zaken zoals voldoende bezit van basale levensbehoeften, bepaalde biologische kenmerken zoals gezondheid en een aantrekkelijk uiterlijk, psycho-sociale zaken, zoals bv vriendschapsnetwerken en politieke omstandigheden zoals een goed bestuur en goede wetten.

Van jongsafaan moet binnen de marges van de genoemde condities gewerkt worden aan de vorming van een goed karakter. Dat gebeurt niet alleen door theorie (kennis van regels), maar vooral in de praktijk (het opdoen van ervaring met moreel handelen in specifieke situaties – en het daarbij leren van de les dat de goede keuzen proportioneel zijn tov de omstandigheden (proportioneel als variant op de wat geforceerde AE doctrine van het 'juiste midden')). Het morele karakter wordt gevormd binnen en onder invloed van de netwerken waarin iemand actief is. Binnen die netwerken kan een sterke morele persoonlijkheid zich ontwikkelen. [maar ook een zekere mate van conventionaliteit]

Goed leven is vanuit praktische wijsheid de juiste beslissingen nemen om nastrevenswaardige doelen te bereiken [dat ligt in de productieve sfeer]. AE gaat echter een stap verder: goed leven is bovenal de realisatie van een unieke, bij uitstek menselijke mogelijkheid: actieve, rationele contemplatie [the pleasure of pure thought, devoted to knowledge and understanding, selfsufficient for its own sake], [wat niet in de 'productieve', maar in de 'actieve' sfeer ligt].

Op het eerste gezicht lijkt AE's 'actieve, rationele contemplatie' verdacht veel op datgene waar vooral filosofen zich mee bezig houden, waarbij AE ook nog even de goden van stal haalt die zich ook al, of beter gezegd: uitsluitend bezig houden met datgene wat het hoogste geluk biedt: denken. Dit zou afgedaan kunnen worden met 'hier hijst de filosoof zichzelf op het hoogste schild'.

Actieve, rationele contemplatie zou echter ook opgevat kunnen worden als een mogelijk uitkomst van de benadering die A bij alle eventiteiten toepast. Deze benadering gaat er van uit dat elke eventiteit een eigen, specifieke, immanente essentie heeft en A wil verklaren hoe elke eventiteit excelleert in zijn unieke functionaliteit. Actieve, rationele contemplatie [reflexief bewustzijn van de morele persoonlijkheid] is dan volgens AE het unieke dat bij uitstek aangetroffen wordt in de mens en niet bij andere levende wezens. Door recht te doen aan dat unieke in zichzelf zou de mens ook het beste in staat zijn om recht doen aan de anderen en het andere.

We zouden verschillende punten kunnen bespreken.

Wat zijn de kenmerken van A's deugdethiek (goedheid in de deugdzaam handelende, de 'philokalos' [kalon=beautiful]) in relatie tot deontologie (goedheid in de regels en het willen handelen volgens die regels), consequentialisme (goedheid in het grootste goed voor de meeste mensen) en ethisch relativisme (verschillen tussen culturen en mensen maken het onmogelijk om vast te kunnen stellen wat moreel goed is in algemene zin)?

Verschillen in interpretatie van aspecten van AE:

- strekking(en) van AE: descriptief, verklarend (bewijzend/interpretatief), educatief, ...?
- de verhouding ethiek-politiek in AE: ondergeschikt, nevensgeschikt, verweven, interdependent, ...?
- verschil middelen en doelen – essentieel, relatief (alles is middel en doel), ...?
- wie of wat is nu precies goed volgens AE: de 'action' of de 'doer' of de unieke verwevenheid van handelende, handeling en context waarin alles op z'n plaats valt (of lijkt te vallen) of ...?
- de opvallende samenhang van de spits van moreel handelen volgens AE (liefde voor het beste wat ook het mooiste is en dat om zichzelf) met verschillende (toenmalige en hedendaagse) opvattingen van kunst

]

voor meer achtergrondinformatie, zie

<http://filosofiegroningen.nl/documents/2011/profile.pdf>